झापा जिल्लाका प्रतिनिधि निबन्धकार र निबन्धहरू

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

गुणकुमारी दंगाल

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

२०६७

झापा जिल्लाका प्रतिनिधि निबन्धकार र निबन्धहरू – गुणकुमारी दंगाल २०६७

नेत्रमणि सुवेदी
शोधनिर्देशक

झापा जिल्लाका प्रतिनिधि निबन्धकार र निबन्धहरू

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

गुणकुमारी दंगाल

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

२०६७

शोधनिर्देशकको सिफारिस

प्रस्तुत **झापा जिल्लाका प्रतिनिधि निबन्धकार र निबन्धहरू** शीर्षकको यो शोधपत्र **गुणकुमारी दंगाल**ले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँले परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको स्नातकोत्तर शोधपत्रप्रति म सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६७/०४/१२

....

नेत्रमणि सुवेदी

(शोधनिर्देशक)

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि.कीर्तिपुर

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत **झापा जिल्लाका प्रतिनिधि निबन्धकार र निबन्धहरू** शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१. **प्रा. राजेन्द्र सुवेदी** ....
(विभागीय प्रमुख)

२. **नेत्रमणि सुवेदी** ....
(शोधनिर्देशक)

३. **प्रा. मोहनराज शर्मा** ....
(बाह्य परीक्षक)

मिति : २०६७/०४/१९

कृतज्ञताज्ञापन

झापा जिल्लाका प्रतिनिधि निबन्धकार र निबन्धहरू शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकीशास्त्र तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह नेपाली विषय दोस्रो वर्ष दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु नेत्रमणि सुवेदीका निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो कार्य व्यस्तताका बीचमा पनि यो शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा निर्देशन तथा सल्लाह प्रदान गर्नुहुने गुरुप्रति म सदा ऋणी छु ।

प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न स्वीकृत प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्ने विभागीय प्रमुख तथा नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति म कृतज्ञ छु । शोधपत्र लेखनका सन्दर्भमा अमूल्य सहयोग गर्नुहुने आदरणीय निबन्धकारहरू प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

मेरो अध्ययनमा अविरल, प्रेम, स्नेह हौसला प्रेरणा र अवसर जुटाउने मेरा पूजनीय पिता टंकप्रसाद दंगाल, माता यशोदा दंगाल तथा दाजुभाउजूहरू क्रमशः खेम, रमा, हरि, गंगा, नारायण, पवित्रा, चन्द, अनिसा र कुलप्रसाद, छत्रा दंगालप्रति ऋणी छु । साथै मेरो अध्ययनमा सदा हौसला र प्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्ने माता, सानोदाजु, भाउजूप्रति हृदयदेखि आभार प्रकट गर्दछु ।

मेरो अध्ययनप्रति सहयोग गर्ने र शुभकामना दिने मेरा साथीहरू तथा भाइबहिनी, आयुष, कुसल, अस्मिता र सानुप्रति आभारी छु । त्यस्तै यस शोधपत्र तयारीका क्रममा विभिन्न कोणबाट सहयोग गर्नुहुने सहृदयी झापाली निबन्धकारहरू, चूडामणि रेग्मी, हेम अधिकारी, राजेन्द्र सुवेदी, कृष्ण धरावासी, गोविन्दराज भट्टराई, भीष्म उप्रेती, भवानी क्षेत्रीलगायत सबै सहयोगी निबन्धकारहरू प्रति हृदयतः आभार प्रकट गर्दछु । यसरी नै शोधपत्रको लेखमा सुझाव दिने साथी सरस्वती गैरे, दुर्गा लामिछानेलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यस्तै सम्पूर्ण आफन्तजनप्रति आभारी छु । यो शोधपत्रको छिटोछरितो र शुद्ध रूपमा टङ्कन गरी सहयोग पुऱ्याउने 'जी' कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरका जितेन महर्जनलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रलाई उचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुरसमक्ष पेस गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र २०६४/६५

शोधार्थी

गुणकुमारी दंगाल

नेपाली केन्द्रीय विभाग

२०६७

मिति : २०६७/४/१२

विषयसूची

पृष्ठ

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय १–६

१.१ विषय परिचय १

१.२ समस्याकथन १

१.३ शोधकार्यको उद्देश्य २

१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा २

१.५ शोधकार्यको औचित्य ४

१.६ शोधकार्यको सीमाङ्कन ५

१.७ शोधविधि ५

१.८ शोधपत्रको रूपरेखा ६

दोस्रो परिच्छेद

झापा जिल्लाको परिचय ७–३१

२.१. सामान्य पृष्ठभूमि ७

२.२. झापा जिल्लाको नामकरण ७

२.३. भौगोलिक स्थिति ८

२.४. सांस्कृतिक पृष्ठभूमि ९

२.५. जनजीवन ९

२.६. झापा जिल्लाको लोक संस्कृति र लोकसाहित्य १२

२.७. ऐतिहासिक पृष्ठभूमि १४

२.८. झापा जिल्लाको शैक्षिक जागरण १६

२.९. झापा जिल्लाको साहित्यिक गतिविधि १९

२.१०. चरण विभाजन १९

२.११. २००७ साल पूर्व १९

२.१२. २००७ साल उत्तर २०

२.१३. प्रमुख साहित्यिक संघ संस्थाहरू २१

तेस्रो परिच्छेद

झापा तेस्रो जिल्लाका निबन्धकारहरूको परिचय ३२–५९

३.१. विषयप्रवेश ३२

चौथौ परिच्छेद

झापा जिल्लाका निबन्धकारहरूको विश्लेषण ६०-९६

४.१ चूडामणि रेग्मीको (१९९२) को निबन्धसङ्ग्रहहरूको अध्ययन ६०

४.१.१ 'साधना' निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ६०

४.१.२ 'धुनमा घुन' निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ६२

४.१.३ घुमेका कुरा (२०५६) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ६३

४.१.४. 'गफाडीका गफ' (२०६३ भदौ) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ६५

४.१.५ 'आँखा र मनका पाइलाहरू' निबन्धसङ्ग्रहको विश्लेषण ६७

४.१.६ 'बितेकाहरूको सम्झना' निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ६९

४.१.७ 'एउटा छाता दिनुहोला है !' (२०६४ असोज) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ७०

४.१.८ मनभित्र र बाहिर (२०६४ चैत) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ७१

४.१.९ निष्कर्ष ७३

४.२ निबन्धकार कृष्ण धरावासी वि.सं. २०१७ श्रावण ७३

४.२.१ पृष्ठभूमि ७३

४.२.२ बालक हराएको सूचना (२०४८) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ७३

४.२.३ नारीभित्र त्यस्तो के छ हजुर (२०५३) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ७६

४.२.४ उत्तमजंग सिजापतीको आलु (२०५६) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ७८

४.२.५ निष्कर्ष ८०

४.३ निबन्धकार भीष्म उप्रेती (२०२४) ८१

४.३.२ संवेदनाका स्वरहरू (२०५४) संयुक्त सङ्कलनको अध्ययन ८१

४.३.३ हिड्दै गर्दा (२०६१) निबन्धसङ्ग्रहको अध्ययन ८३

४.३.४ यात्राका केही थुङ्गा फूल (२०४६) ८६

४.३.५ नीलो पानी र नीला भावनाहरू (२०५५) नियात्रासङ्ग्रहको अध्ययन ८८

४.३.६ लहरलहरका अक्षरहरू (२०५८) नियात्रासङ्ग्रहको अध्ययन ९०

४.३.७ तेहरान डायरीको एक साता (२०६३) ९२

४.३.७ घर फर्कने दिन (२०६६) नियात्राको अध्ययन ९४

४.३.८ निष्कर्ष ९६

पाँचौ परिच्छेद

उपसंहार तथा निष्कर्ष ९७-१०२

सन्दर्भसामग्री १०३